

ЈУХОРСКИ ЗАШИС

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК

СВОЈНОВО - КРУШЕВАЦ

2018

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК

ЈУХОРСКИ ЗАПИС

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ КРУШЕВАЦ
УДРУЖЕЊЕ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ЛОГОС СВОЈНОВО

За издавача

Ненад Соколовић
Ненад Васковић

Уредници

др Ивица Тодоровић
проф др Голуб Јашовић
др Иван Бецић
др Љубиша Васиљевић

Уређивачки одбор

др Ивица Тодоровић, научни саветник, претседник, др Момчило Исић, научни саветник, проф др Голуб Јашовић, др Бранко Надовеза, научни саветник, др Иван Бецић, научни сарадник, др Мирослав Поповић, др Љубиша Васиљевић, мр Небојша Ђокић, мр Есад Попара, Љуба Поповић, Ненад Соколовић, Оливера Думић, МА Марија Савић, Миломир Стевић, Драгић Илић, Ненад Васковић.

Стручни редактори

Оливера Думић
Никола Миловић

Адреса издавача

Историјски архив Крушевац, Мајке Југовића 6, 37000 Крушевац

ISBN 978-86-80836-12-6

Тираж: 200 примерака

Штампа: SaTcIP doo, Врњачка Бања

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК

ЈУХОРСКИ ЗАПИС

СВОЈНОВО - КРУШЕВАЦ

2018

THEMATIC COLLECTION OF PAPERS

JUHOR'S RECORD

EDITORS

PhD Ivica Todorović,
PhD Golub Jašović, prof
PhD Ivan Becić
PhD Ljubiša Vasiljević

САДРЖАЈ АРХЕОЛОГИЈА

Љ. Васиљевић	9
ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ КУЛТА РИМСКОГ БОГА СИЛВАНА – КАТАЛОГ НАЛАЗА ИЗ ШИРЕГ ОКРУЖЕЊА КОСМАЈА	11
Д. Рашковић	
РАНОВИЗАНТИЈСКА АРХЕОЛОГИЈА У ОКРУЖЈУ КРУШЕВЦА	15
Н. Марковић, Ј. Булатовић, Ј. Јовановић, В. Катић	
БИОАРХЕОЛОШКА ПЕРСПЕКТИВА РАНОНЕОЛИТСКОГ НАЛАЗИШТА БАТАШЕВО	29
Љ. Васиљевић	
АРХЕОЛОШКА НАЛАЗИШТА РЕГИСТРОВАНА ПОРЕД ТЕРМАЛНИХ ИЗВОРА У ОКРУЖЕЊУ СВОЈНОВА	39

ИСТОРИЈА И ЕТНОЛОГИЈА

И. Тодоровић	
ЈОШ О СРПСКОМ ИСТОКУ САЖЕТИ ЕТНОЛОШКИ ОСВРТ	51
Д. Зајић	
НОВАЦ КНЕЗА ЛАЗАРА И МИЛИЦЕ	57
Н. Ђокић, М. Савић	
ЦРКВА СВЕТОГ МИНЕ У ШТАВИ И РУДАРСКИ РЕЈОН БЕЛО БРДО – КОПОРИЋ – БЕЛАСИЦА	61
Ђ. Петковић	
ЈОВАН МИШКОВИЋ О СВОЈНОВУ И НАЈБЛИЖОЈ ОКОЛИНИ	95
М. Поповић	
СТАЊЕ СУДА ОКРУГА ВАЉЕВСКОГ 1844. ГОДИНЕ	101
Б. Надовеза	
СТЕВАН РАДОСАВЉЕВИЋ БДИН О ПОЛОЖАЈУ СРБИЈЕ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА	107
И. Бецић	
ФИНАНСИЈСКА МОЋ АЛЕКСАНДРОВЦА ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	113
И. Ракић	
ТРЕЋИ ПЕШАДИЈСКИ ПУК У АПРИЛСКОМ РАТУ 1941.	125
М. Бојанић	
БРОЈ НАСТРАДАЛИХ ЦИВИЛА У САВЕЗНИЧКОМ БОМБАРДОВАЊУ СРБИЈЕ 1943-44. ГОДИНЕ: ДОСТУПНИ ПОДАЦИ, ПРОЦЕНЕ И АНАЛИЗА	139

ТЕМНИЋКИ НАТПИС

Г. Јашовић	
ОНОМАСТИКА СЕЛА ГОРЊИ КАТУН КОД ВАРВАРИНА	153
М. Живковић	
“ЗАПИСИ О СРБИЈИ” ЖАРКА ВАСИЉЕВИЋА	163
Д. Стефановић	
СТРАНА ЛЕКСИКА У СПОРТСКОМ ОДЕЉКУ ДНЕВНЕ НОВИНЕ БЛИЦ	169
Г. Јашовић, С. Јовановић	
ТОПОНИМИЈА СЕЛА БОЖЕВЦА КОД ПОЖАРЕВЦА	173
М. Утвић	
О АНТРОПОНИМИЈИ ИБАРСКОГ КОЛАШИНА И О КОЛАШИНЦИМА У СЛИВУ РЕКЕ КОСАНИЦЕ У КЊИЗИ ОНОМАСТИКА СЛИВА РЕКЕ КОСАНИЦЕ ГОЛУБА ЈАШОВИЋА	179
Е. Реџић, М. Дејановић	
ФРАЗЕОЛОГИЈА У ЗБИРЦИ МАЛЕ МЕТОХИЈСКЕ ПРИЧЕ ДРАГУТИНА МИЋОВИЋА	183
Ђ. Петковић	
ТРИ ШТАМПАНА РАРИТЕТА ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ ПРЕДРАТНОГ КРУШЕВАЧКОГ УЧИТЕЉА ЧЕДОМИРА Д. ЈОВАНОВИЋА БАЧИНЦА	191
М. Живковић	
ПЕСНИШТВО ДУШАНА СРЕЗОЈЕВИЋА	203
Д. Стефановић	
МИКРОТОПОНИМИЈА СЕЛА ДОЊИ ЉУБЕШ КОД АЛЕКСИНЦА: ПРИЛОГ ОНОМАСТИЦИ АЛЕКСИНАЧКОГ ПОМОРАВЉА	209

З. Ђурић	
ЗАВИЧАЈНИ ЛАНЦИ БОРИВОЈА УТРИНОВИЋА	215
Г. Јашовић	219
ОНОМАСТИКА СЕЛА КУЗМИНА КОД КОСОВА ПОЉА	
I. Obradović	231
ЋИТАОНИСА „FISCHER”	
ЦРКВЕ, МАНАСТИРИ, МОНАШТВО, СВЕШТЕНСТВО	237
Ж. Андрејић	
КТИТОР БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ У ДРЕНЧИ И ПИТАЊЕ КТИТОРСКОГ ГРОБА	239
Е. Попара	
СТРАДАЊЕ СРПСКОГ СВЕШТЕНСТВА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ	247
Н. Ђокић, М. Стевић	
КОЈЕ ЦРКВЕ И МАНАСТИРЕ ЈЕ ПОДИГАО ИЛИ ОБНОВИО КЊАЗ МИЛОШ	259
З. Антонијевић, С. Поповић	
ПОП РАНКО	265
Драган Николић	
МАНАСТИР ЗЛАТЕНАЦ	271
С. Митровић, М. Живковић	
“ПОВЕДАНИЈЕ” I ИГУМАНИЈЕ ЗЛАТЕ МАНАСТИР БОГОРОДИЦЕ ТРОЈЕРУЧИЦЕ	275
С. Војиновић	
МАНАСТИР СВЕТОГ ХРИСТОФОРА У МИСЛОЉИНУ	279
О. Думић, Д. Николић	
МАНАСТИР РАДОПИН	281

ИСТОРИЈА И ЕТНОЛОГИЈА

уредници
др ИВИЦА ТОДОРОВИЋ
и
др ИВАН БЕЦИЋ

ЈОШ О СРПСКОМ ИСТОКУ сажети етнолошки осврт

Апстракт: У раду се – у виду крајње сажетог осврта – скреће поглед на неколико запостављених, непознатих или скрајнутих аспеката проблематике проучавања истока српског етничког простора. Пажња се превасходно усмерава на просторе данашње Румуније и Бугарске, уз нагласак на крајње мултидисциплинарно уобличеном етнолошком приступу. Указује се, путем појединих илустративних примера, на постојање бројних и разгранатих сличности и паралела између народа савремених српских земаља и становништва источно од њих. Захваљујући релевантним подацима из оквира различитих научних дисциплина могуће је – упућивањем на одговарајуће етнокултурне и друге показатеље – одгонетнути разлоге велике блискости на наведеном нивоу, тј. уочити трагове многобројних српских боравишта и кретања у прошлости и садашњости, о којима се до сада недовољно писало и размишљало.

Кључне речи: српски исток, блиске релације, нове и прећутане чињенице, етнокултурни и други показатељи, мултидисциплинарни приступ

Етнокултурни, лингвистички и генетички показатељи. У претходним текстовима указали смо на вишеструке генетске, етнокултурне и историјски потврђене везе између Срба и становништва данашње Румуније, као и на изузетне размере присуства и асимилације српског етничког елемента на овом подручју.¹ Донекле слична ситуација као у савременој Румунији је и у данашњој Бугарској, где се српско име (већ знатно дуже од једног века) систематски искорењује и пренебрегава (уз наглашено испољавање антисрбизма на општем / државном нивоу)², независно од етногенетске припадности и етнокултурних одлика становништва и језика. Ово је посебно видљиво

у областима западно од прелазног географског појаса који обухвата подручја око река Искар и Места, у чијој близини се налази и тзв. „јатова граница“, односно – граница између „екавских“ и „јакавских“ говора, коју прате и друге значајне етнокултурне разлике.³ Поврх свега, генетичка истраживања такође јасно раздвајају становништво западно од поменуте линије – код којег преовлађује хаплогрупа I2a Dinaric – у односу на данашњу централну и источну Бугарску (где постоји првенство других хаплогрупа, уз различито процентуално присуство и редослед предачких групација спрам поменутог „запада“).⁴ Ово је, као што је већ наговештено, праћено и низом етнокултурних маркера, који такође раздвајају два наведена, са становништва примарне етногенезе различита подручја.

* Текст је резултат рада на пројекту бр. 47016, *Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије. Израда мултимедијалног интернет-портала „Појмовник српске културе“*, који финансира Министарство за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

1 В. Тодоровић, 2017б; Тодоровић, 2017а. Овај рад се непосредно наслања на текст „Трагом (не)заборављених простора и стаза српског (северо)истока – подсећања и нови етнолошки увиди и закључци“, у којем се (као и у два претходно поменута текста) износе опширне информације о свеопштој испреплетености / блискости српско-румунских релација и који би требало да буде објављен у зборнику радова (Темишвар, 2018) у част професору др Михају Радану, угледном дијалектологу и слависти из Темишвара.

2 Примера ради, поједине бугарске манифестације „носе непревазиђени антисрпски печат“ (Букић, 2013: 307).

3 В. разматрања изнесена у: Цвијић, 1966: 562; 472-474, 522; Белић, 1913: примера ради, о слави у наведеном контексту в. на стр. 41. Обавезно в. и Тодоровић, 2015: 445-448.

4 В. Тодоровић, 2017б: 97-98; Karachanak et al, 2013. Прецизније речено, у оквиру наведеног генетичког истраживања становништва савремене Бугарске (Karachanak et al, 2013) изнесене су информације (тј. хаплогрупе) за различите области дотичне територије; притом, уколико се издвоје подаци за западне крајеве, као и за главни град Софију (такође у западном делу), види се да преовлађују хаплогрупе са хаплогрупом I2a Dinaric, а то није случај са централним и источним деловима данашње Бугарске (што је сасвим јасно, уколико се ова подручја посматрају засебно у односу на запад).

Јухорски запис

Такође, важно је подсетити и да само име *Бугари*, као што је општепознато, упућује на народ турско-татарског порекла, који је имао невелики удео у етногенези становништва данашње Бугарске и који је прихватио словенски језик од већинског становништва. Притом компетентни лингвисти констатују и да је реч о језику који има исту основу као српски језик, односно – да обе језичке форме (које су касније доживеле своје, различите стандардизације) потичу из исте етничке основе.⁵ Паралелно с овим, вреди подвући и чињеницу да је много пута указивано на раширеност и старост српског имена на подручју данашње Румуније⁶, Бугарске, Грчке, али – као древног (пра)словенског етнонима – и широм евроазијског простора.⁷

Скрајнути простори српске етногенезе и културе. Осим претходно изнесених констатација и чињеница, треба знати да је подручје данашње Румуније веома занимљиво и упечатљиво и због тога што још увек чува – као сасвим видљиве, живе заједнице или као „реликте“ и „скривене мањине“ – више особених групација српског (или делимично српског) порекла; њихово систематско проучавање може да пружи нове, изузетно значајне информације о српској

5 В. Маројевић, 2000: 18-19 и даље, 7, 12-14, 39; уп. Белић, 1913: 41-43, 61-64 и даље.

6 В. Томић и Шољмошан, 1996: 348; Церовић, 1997б: 15-16; Стојанчевић, 1994: в. посебно стр. 23-26; Ердељановић, 1925б: 56-57; Пејин, 2012; Тодоровић, 2017б: 90-96, 102-104, 88. Веома важно је сагледати и чињенице (независно од погрешне и сасвим пристрасне интерпретације, која све оне које називају Србима проглашава за Бугаре) изнесене у: Младенов, 1985; о дотичним чињеницама в. и у Тодоровић, 2017б: 90-91, а када је реч о „Србима“ и „Бугарима“ у Румунији, односно о свеприсутности реалних и идентитетских Срба, а не Бугара, на територији данашње Румуније, обавезно в. и Барбулеску, 1908: 79-95 и даље. У наведеном контексту в. рецимо и Војводић, 2002: стр. IV-V; Ivetić, 2007; Новаковић, 1997.

7 В. Тодоровић и други, 2015: 60-61 (в. пре свега напомене 11 и 13 на странама 60 и 61 у наведеној књизи). В. рецимо и Будимир, 1959: 36 и даље, 42-43; Кобычев, 1973: 14-26, 127-128; Шафарик, 1998: 123-134, 48 и даље итд; Караџић, 1972: 36 и даље; Vukčević, 2007: 76-79, 58 и даље; Рудељев, 1992; уп. Фасмер, 1971: 603-604. Овде се, између осталог, још једном треба подсетити и на Трубачовљево наглашавање „приметног продирања имена Срба прилично дубоко у грчке крајеве“ (Трубачов, 2006: 102), на шта се суштински надовезује и несумњиво, веома давно присуство српског етнонима на подручју Јужних Карпата (в. Трубачов, 2006: 101-102), као и древно помињање српског етнонима код Птоломеја на северном Кавказу (Трубачов, 2006: 101-102, 116). Обавезно в. и Žiranić, 1924: 24-25; Тодоровић, 2017б: 102-104.

прошлости и етногенези (чему треба додати и потребу увида у услове у којима се данас ове заједнице, тј. становништво које од њих води порекло, налазе).⁸ О томе је већ било речи у нашим претходним текстовима, а сем православних популација (Срби Банањани у ужем смислу, „Црногорци“ или „Кеке“, Клисурци и Пољадијци, Свиничани, разноврсне „скривене“ групације српског порекла изван Баната итд.)⁹ овде треба узети у обзир и групације које данас срећемо као католике. У наведеном контексту су веома инспиративни Карашевци (о чијем српском пореклу је непосредно писао М. Радан, као и други аутори)¹⁰, али и „Шокци“, којих такође има у Румунији, у смислу представника становништва српског етногенетског порекла које је, услед припадности католичкој вери, накнадно издвојено из српског етничког корпуса.¹¹

8 В. пре свега Тодоровић, 2017б: 87-96; Тодоровић, 2017а. Такође в. и Стојанчевић, 1994; Пејин, 2012; Церовић, 2000; Церовић, 1997а; Церовић, 1997б; Дрљача, 1997: 20-21; Дрљача, 1971; Војводић, 2002; Стојковић, 1990: 246-248; Радан, 2004: 18 и даље; Радан, 2015а; Радан, 2015б: 370; Миштоју, 2005: 47; Пејин, 1992.

9 В. Тодоровић, 2017а: 468-469; Тодоровић, 2017б: 87-90. В. рецимо и Дрљача, 1971; Крстић, 2002; уп. Ердељановић, 1925б: 56-57.

10 В. пре свега Радан, 2015а; Радан, 2004; Пејин, 1992; Ердељановић, 1925а. Уп. Жутић, 2015.

11 В. рецимо Дрљача, 1971: 136; Недељковић, 2001: 191, 242. Због значаја наведене проблематике, на овом месту је неопходно направити нешто дужи дигресиони осврт. Пре свега, треба подсетити на то да су Срби и Мађари углавном „кроз XVIII и XIX вијек водили политичке и националне спорове око историјских права на панонске крајеве“, а „никада се у то вријеме нису помињали Хрвати као претенденти на територију Бачке, Барање и Баната, управо због чињенице што су у то вријеме Буњевци и Шокци били Срби и, једноставно речено, још нису почели носити хрватско име“ (Жутић, 2015: 275; в. пре свега стр. 263-264). О пореклу Буњеваца обавезно в. и Ердељановић, 1930: в. рецимо стр. 374, 359, 368, 391, 394. У сваком случају, у прошлости „буњевачки и шокачки српско-католички народносни елемент није ни у назнакама везивао своје етничко биће за хрватство пошто су пропагатори хрватства тек двадесетих година XX вијека почели говорити о хрватству Буњеваца и Шокаца, али и Крашована у Румунији“ (Жутић, 2015: 263), уз веома важну напомену да су се у изворима и литератури с краја XIX и почетка XX вијека Буњевци „називали Власима (Србима), истицало се влашко порекло Буњеваца“, а „хрватство Крашована-Карашована (Срба римокатолика око ријеке Караш) у Румунији отварало се тек послије Другог свјетског рата“ (Жутић, 2015: 263). С тим у вези, „у аустријским, односно угарским пописима становништва за Бачку, Банат и Барању, у раздобљу од 1846. и 1850. па до 1910. године, помињу се народносне категорије Мађара, Њемаца, православних Срба, Срба римокатолика, односно Буњеваца и Шокаца“, а према аустријском попису становништва

Истраживачки потенцијал наведене проблематике можемо, примера ради, веома добро илустровати освртом на једну мало познату групацију, која заслужује далеко већу пажњу него што јој је до сада била указана. Наиме, као још једна од занимљивих популација, са становишта нашег приступа изузетно су подстицајни и „Ћипровчани“ („Чипровчани“). За њихове потомке се зна да су – након неуспеха Ћипровачког устанка против турске власти током 1688. године – наставили да егзистирају у оквиру заједнице тзв. „Палћана / Палћена“ („Павлићана“), али и других групација, у више различитих места на територији данашње Румуније, као и Србије, Бугарске, Мађарске.¹² Ова заједница је веома мало истражена, а изузетно је интересантна и због тога што се преко ње могу следити трагови до становништва једног подручја које је (заједно са бројним другим областима о којима на овом месту не можемо детаљније говорити) од изузетног значаја за српску историју, а пре свега – за прошлост *српског истока*.¹³ Реч је, у ствари,

из 1850. године, „Шокци и Буњевци сврстани су у народносно-вјерску категорију Срба римокатоличке вјере“ (Жутић, 2015: 263). У ствари, према дотичним подацима, Срби су „представљали велику већину становништва у српској Војводини“, при чему су били „подијељени на различите гране, као што су то Шокци или Буњевци (...), који су римокатолици, затим на Раце (...) и Црногорце (...) у Банату“ (Жутић, 2015: 263). Међутим, с временом је „број Срба у Војводини опадао због њиховог римокатоличења и превођења у Мађаре и на крају у Хрвате“ (Жутић, 2015: 263). Све у свему, уобичајено је било поимање и представљање Буњеваца и Шокаца као Срба (в. у Жутић, 2015: 264), а различита сведочанства упућују на некадашњу велику раширеност имена „Шокци“, које је обухватало Славонију, Срем, Барању, јужну Бачку итд, при чему је у Славонији и Срему шокачко име, услед католичке вере, систематски замењено хрватским (в. у Жутић, 2015: 275).

12 В. опште информације у: Тодоров, 2014. Иначе, бугарски аутори о становништву ћипровачког подручја и дотичној етнокултурној целини пишу без икаквог помињања Срба, односно њиховог српског порекла. Ово је у потпуности у складу са „општим местом“ у бугарској етнологији и науци (а у сагласности са одговарајућом континуираном државном политиком) када је реч о односу спрам Срба, српског имена и етнокултурних особина, тј. према становништву српског порекла (и одговарајућој могућности самоодређења).

13 Овде додатно треба скренути пажњу на чињеницу да су схватања о томе како је између Ниша и Видина, до близу Софије, „управо све српско“ била раширена и током XIX века (в. Степић, 2001: 269), као и раније. У сваком случају, у складу с расположивим чињеницама, готово несхватљиво делују великобугарске претензије на територије Србије и српског етничког простора у ужем смислу (в. Степић, 2001: 126; уп. и Ђукић, 2013: 36), уколико се знају опште чињенице ве-

о једном од (у српској науци неправедно за- постављених) културних центара источних Срба, који је обухватао и католичко и православно становништво српског порекла, уз посебне повластице и одређене специфичне слободе овог подручја у време турске власти, услед рударског и привредног значаја наведене области, са средиштем у Ћипровцу.¹⁴ Осим Ћипровца (Ћипровци, Чипровци), као повезана насеља – у смислу припадности истом етнокултурном кругу – наводе се, пре свега, и Копиловци, Железна, Клисуре. Такође, на наведеном подручју помиње се и српско племство, а међу њима и Југовићи, Бранковићи, Дејановићи, Парчевићи / Пејачевићи (који касније, као и још неке породице, услед католичке припадности постају део „хрватског племства“), Сојмировићи, Черкићи, Кнежевићи итд.¹⁵

Поврх свега, подразумева се, засебан и, са становишта овог текста, прворазредно важан проблем представља оно изузетно бројно становништво српског порекла, расуто на територији данашње Румуније – уз додатну напомену да су Словени и Срби, уосталом, системски (и у самом корену) присутни у етогенези народа читаве ове државе, као и Молдавије – на које с посебном резигнацијом упућују поједини историчари и други научници, јер је остало изван интересовања како румунских тако и српских државних структура и институција.¹⁶

зане за примарно српско-словенско порекло значајног дела становништва данашње Бугарске (в. рецимо Маројевић, 2000: 18-19 и даље, 12-14 итд; Стојанчевић, 1995: в. рецимо стр. 143, 235-236, 241-243, 246-268, 279, 290-291; Барбулеску, 1908: 84-85 итд; Цвијић, 1966; Ердељановић, 19256). Наиме, „великобугарски западни територијални домети протежу се не само на 'Егејску Македонију', 'Вардарску Македонију' и Јужно Поморавље, већ досежу и до десне обале Велике Мораве, па и западно од ње“ (Степић, 2001: 126). Између осталог, када је реч о најновијим дешавањима, „признањем независности Косова Бугарска је пореметила балканску равнотежу на штету Србије, призвала негативну прошлост приклањања туђим интересима“ (Ђукић, 2013: 36).

14 За опште информације в. научно-поларни текст Тодоров, 2014.

15 В. Тодоров, 2014.

16 В. Пејин, 2012: 15-16, 11; Тодоровић, 20176: 90-96. Управо претходно наведени контекст, по свему судећи, има на уму знаменити историчар Владимир Стојанчевић када истиче да би било веома интересно (и потребно) „пратити процесе етносимбиозе Срба и Румуна, појаве билингвизма у говорној комуникацији оба народа али и у писаној књижевности“, уз нагласак на неопходности проучавања „српског утицаја на формирање румунских варошких центара и варошких друштвених средина“, при чему су посеб-

Јухорски запис

Наведено питање неизоставно захтева засебну студију и анализу, као и додатна истраживања (која, вреди додатно нагласити, никако не би требало да буду ограничена само на „званичне Србе“), како би му се приступило на свеобухватан и одговарајући начин.

Завршни осврт на синонимије и преплитања. Већ је наведено да су од раније познате бројне етнокултурне везе између становништва српских земаља и становништва Румуније (али и Бугарске), уз податак да на исту, велику блискост сасвим непосредно указују најновија генетичка истраживања.¹⁷ Као што је показано у нашим претходним радовима, и додатно наговештено на овом месту, узроке поменуте појаве – осим на нивоу етнологије и генетике – могуће је пратити и сагледати на основу бројних историјских података, а такође и на нивоу резултата истраживања која су спровели угледни лингвисти, археолози и други научници.¹⁸

Међутим, читава ова проблематика, осим чисто научне, поседује и одговарајућу „(гео)политичко-националну“ димензију, захваљујући којој се одређене, у својој суштини врло очигледне чињенице, прећуткују и мистификују. Наиме, лишавajući се сасвим доступних сазнања о српској и словенској компоненти сопствене етногенезе, Румунија остаје без истинских (а не измаштаних!) богатстава своје природне (етнокултурне и етногенетске) народне основе и корена, захваљујући којима је њено становништво опстало током векова. Овога би требало да буду свесни и истраживачи културно-традицијског и генеалогског на-

но важни и „реликти српске терминологије у развоју румунског језика“ (Стојанчевић, 1994: 25). Између осталог, Стојанчевић истиче и да се о Србима у Банату, Поморишју, Ердељу (Трансилванији), Малој Влашкој, зна веома мало „иако је тамо, од краја XV века, чини се, добрим делом био пренет активан национално-политички живот Срба изван Балканског полуострва“ (Стојанчевић, 1994: 23). Такође в. и општи оквир који је представљен у Церовић, 1997а; Церовић, 1997б; Церовић, 1997в; Церовић, 2000. Исто тако, примера ради, Барбулеску и Ердељановић су одавно указивали на „читав низ имена за данашња или негдашња села у Румунији, која су баш назвата по имену Србин“ (в. Ердељановић, 1925б: 57).

¹⁷ Као што је већ истицано (в. напомену 1), у прилог константног и изузетно распрострањеног присуства Срба на просторима данашње Румуније и Молдавије изношен је, од стране разних аутора и у различитим текстовима, велики број чињеница – уз напомену да је то, по свему судећи, тек делић информација које би могла да пружи продубљена истраживања.

¹⁸ В. различите чињенице на које је указано у Тодоровић, 2017б.

слеђа народа дотичне територије. Такође, раскидајући природне културне, родовске и геополитичке споне са себи најближим народима, односно са народима православно-словенске цивилизације (на шта упућују различити аутори) Румунија остаје без трајног цивилизацијског упоришта, које јој на дуже стазе пружа сигурност и постојаност.¹⁹ Аналогно томе, слично се може рећи и за становништво / територију данашње Бугарске.

Литература и извори

Анатомија румунске политике, 2017: *Анатомија румунске политике*. Шабац: Центар академске речи.

Барбулеску, 1908: И. Барбулеску, *Румуни према Србима и Бугарима*. Београд: Задужбина Илије М. Коларца.

Белић, 1913: А. Белић, *Срби и Бугари – у балканском савезу и у међусобном рату*. Београд.

Будимир, 1959: М. Будимир, О старијим поменима српског имена. Београд: *Глас САНУ*, Одељење литературе и језика ССXXXVI, Нова серија књ. 4: 35-55.

Војводић, 2002: С. Војводић, *Речник славизама у румунском језику*. Кикинда: Народна библиотека „Јован Поповић“.

Vukčević, 2007: I. Vukčević, *Slovenska Germanija*. Београд: Pešić i sinovi.

Дрљача, 1971: Д. Дрљача, Темишварски „Нови живот“ о југословенским народностима у Румунији. Београд: *Зборник радова САНУ*, Нова серија књ. 1, 133-137.

Дрљача, 1997: Д. Дрљача, Српско / румунско коло у Карпатима и његово даље ширење, у: *Етнички и етнокултурни контакти у панонско-карпатском простору*. Београд: Етнографски институт САНУ, Посебна издања књ. 42, 19-27.

Ђукић, 2013: С. Ђукић, *Балканизација Балкана: бугарски кадрил*. Београд: Службени гласник.

Ердељановић, 1925а: Ј. Ердељановић, Трагови најстаријег словенског слоја у Банату, у: *Niederluf sbornik*. Praha: 275-308.

Ердељановић, 1925б: Ј. Ердељановић, *Македонски Срби*. Београд.

Ердељановић, 1930: Ј. Ердељановић, *О пореклу Буњеваца*. Београд: Српска кра-

¹⁹ В. Барбулеску, 1908: 169-176. Уп. с друге стране: Анатомија румунске политике, 2017; Пророковић, 2015: 208-210; Раковић, 2014; Раковић, 2015; Чворовић, 2017; Степић, 2016: 600; Павловић, 2012: 215-222; уп. Лукач, 1985 / 1986.

љевска академија, Посебна издања, књ. LXXIX, Филозофски и филолошки списи, књ. 19.

Županić, 1924: N. Županić, *Srbi Plinija i Ptolemeja*. Beograd: Državna štamparija. (Preštampano iz: „Зборник радова посвећен Јовану Цвијићу поводом тридесетпетогодишњице научног рада од пријатеља и сарадника“)

Жутић, 2015: Н. Жутић, Лички Буњевци од Херцеговине до Бачке (од XVII до XX вијека), у: *Срби у Хрватској од конститутивног народа до националне мањине*. Београд: Удружење Срба из Хрватске, 261-287.

Ivetić, 2007: M. Ivetić, *Jezik dali, pa nestali*. <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:194286-Jezik-dali-pa-nestali>.

Karachanak et al, 2013: S. Karachanak et al, Y-Chromosome Diversity in Modern Bulgarians: New Clues about Their Ancestry. *PLoS One*, 8 (3) / 2013.

Караџић, 1972: В. Ст. Караџић, *Етнографски списи*. Сабрана дела Вука Караџића књ. 17. Београд: Просвета.

Кобычев, 1973: В. П. Кобычев, *В поисках прародины славян*. Москва: Издательство „Наука“.

Крстић, 2002: Б. Крстић, *Народни живот и обичаји Клисуреца и Пољадијаца*. Темишвар: Савез Срба у Румунији.

Лукач, 1985-1986: Д. Лукач, Румунија и комадање Југославије 1941-1942. године. Београд: *Балканика XVI-XVII*, 135-145.

Маројевић, 2000: Р. Маројевић, Српски језик данас: у компаративној перспективи, у: Р. М., *Српски језик данас*. Београд: Зипс.

Миштоју, 2005: А. Миштоју, Словенски утицај у говору Алмашке долине, у: *Српско - румунске везе и прожимања на културолошком плану*. Темишвар: Савез Срба у Румунији, 43-48.

Младенов, 1985: М. Сл. Младенов, За етнонима *сърби* (sirbi) ‘българи’ в румњскиј език и румњската топонимия. *София: Българска етнография*, 1985/3, 3-11.

Недељковић, 2001: М. Недељковић, *Лексикон народа света*. Београд: Српска књижевна задруга, Службени лист.

Новаковић, 1997: Р. Новаковић, *Карпатски и ликијски Срби*. Београд: Мирослав.

Павловић, 2012: М. Павловић, *Срби у Темишвару*. Београд: Етнографски институт САНУ – Посебна издања књ. 78.

Пејин, 1992: Ј. Пејин, Једна заборављена српска група – Крашовани, у: *Catena mundi – српска хроника на светским веригама*, књ.

I. Београд: Ибарске новости, Краљево, Матица Срба и исељеника Србије, 292-294.

Пејин, 2012: Ј. Пејин, Предговор приређивача, у: *Власи*, Београд: Хришћанска мисао и други, 5-18.

Пророковић, 2015: Д. Пророковић, *Геополитика Србије*. Београд: Службени гласник.

Радан, 2004: М. Н. Радан, *У походе тајновитом Карашу*. Темишвар: Савез Срба у Румунији.

Радан, 2015а: М. Н. Радан, *Фонетика и фонологија карашевских говора данас – прилог проучавању српских говора у Румунији*. Нови Сад: Филозофски факултет.

Радан, 2015б: М. Н. Радан, Последнице контаката и / или српско(карашевско)-румунског суживота огледане у говорима Румуна из Алмашке долине (Банат). Темишвар – Ниш: *Исходишта* 1, 353-374.

Раковић, 2014: А. Раковић, Неканонско деловање Румунске православне цркве у североисточној Србији (2001-2014) као изричито вид румунских геополитичких претензија. Нови Сад: *Култура полиса*, 24: 35-58.

Раковић, 2015: А. Раковић, *Срби и религијски интервенционизам 1991-2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије*. Београд: Хришћански културни центар.

Рудељев, 1992: В. Г. Рудељев, О историји етничког имена Словена, у: *Catena mundi – српска хроника на светским веригама*, књ. I. Београд: Ибарске новости, Краљево, Матица Срба и исељеника Србије.

Степић, 2001: М. Степић, *У вртлогу балканизације – политичко-географски положај и фрагментираност српских земаља*. Београд: Службени лист СРЈ, Институт за геополитичке студије.

Степић, 2016: М. Степић, *Геополитика: идеје, теорије, концепције*. Београд: Институт за политичке студије.

Стојанчевић, 1994: В. Стојанчевић, О типологији и хронолошким периодима проучавања прошлости Срба на територији данашње Румуније. Нови Сад: *Темишварски зборник*, 1, 23-32.

Стојанчевић, 1995: В. Стојанчевић, *Срби и Бугари 1804-1878*. Нови Сад: Прометеј.

Стојковић, 1990: М. Стојковић, Српска национална мањина у Румунија, у: *Сеобе Срба некад и сад*. Београд: Институт за међународну политику и привреду и Матица Срба и исељеника Србије, 233-250.

Јухорски запис

Тодоров, 2014: С. Тодоров, *Бипровачки устанак 1688*. <http://slavenosrbija.blogspot.rs/2014/10/ciprovc-ustanak-1688.html> (<http://www.vaseljenska.com/misljenja/ciprovc-ustanak-1688/>)

Тодоровић и други, 2015: И. Тодоровић и други, *Етнологија и генетика*. Београд: Етнографски институт САНУ, Друштво српских родословаца „Порекло“.

Тодоровић, 2015: И. Тодоровић, Српске етнокултурне границе и савремена преиспитивања народних представа о пореклу – старе истине и изазови. Темишвар – Ниш: *Исходишта*, 1, 443-454.

Тодоровић, 2017а: И. Тодоровић, О новим етнолошким истраживањима Срба у Румунији – уводни приступ и перспективе. Темишвар – Ниш: *Исходишта*, 3, 463-474.

Тодоровић, 2017б: И. Тодоровић, Етнолошки осврт на српско-румунска прожимања и релације. Сврљиг: *Етно-културолошки зборник*, XXI, 85-113.

Томић и Шољмошан, 1996: М. Томић и Ј. Шољмошан, Облици Србин и српски у румунским презименима. Београд – Никшић: *Српски језик*, 1-2, 343-349.

Трубачов, 2005: О. Трубачов, *Етногенеа и култура древних Словена*. Београд: Пешић и синови.

Трубачов, 2006: О. Трубачов, *Етноге-*

неза и култура древних Словена, други део. Београд: Пешић и синови.

Фасмер, 1971: М. Фасмер, *Етимолошки-лексички речник руског језика*, том III. Москва: Прогресс.

Цвијић, 1966: Ј. Цвијић, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*. Београд: Завод за издавање уџбеника.

Церовић, 1997а: Љ. Церовић, *Срби у Румунији од раног средњег века до данашњег времена*. Београд: Министарство Републике Србије за везе са Србима изван Србије.

Церовић, 1997б: Љ. Церовић, *Срби у Молдавији*. Београд: Министарство Републике Србије за везе са Србима изван Србије.

Церовић, 1997в: Љ. Церовић, *Срби у Украјини*. Београд: Министарство Републике Србије за везе са Србима изван Србије.

Церовић, 2000: Љ. Церовић, *Срби у Румунији*. Темишвар: Савез Срба у Румунији.

Чворовић, 2017: З. Чворовић, Однос Румуније према влашком питању у приступним преговорима Србије са Европском унијом: правни и политички аспект, у: *Анатомија румунске политике*. Шабац: Центар академске речи, 214-233.

Шафарик, 1998: П. Ј. Шафарик, *О пореклу Словена*. Нови Сад: Архив Војводине.

Summary

Ivica R. Todorovic

MORE ABOUT SERBIAN EAST summarize the ethnological review

In the paper, in the form of a very concise summary, a look is drawn to several neglected, unknown or extreme aspects of the problem of studying the eastern Serbian ethnic territory. The attention is mainly directed to the premises of today's Romania and Bulgaria, with an emphasis on the extremely multidisciplinary shaped ethnological approach. It is pointed out, through some illustrative examples, that there are numerous and splendid similarities and parallels between the peoples of the modern Serbian countries and the population east of them. Thanks to the relevant data from the scope of various scientific disciplines it is possible - by referring to appropriate ethno-cultural and other indicators - the reasons for the closeness of the above level, ie, to spot the traces of many Serbian dwellings and trends in the past and present, which have not been written up and discussed so far.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

904(497.11)(082)
39(497.11)(082)
930.85(497.11)(082)
271.222(497.11)-523.4/.6-9(082)
726.54/.71(497.11)(082)

Јухорски запис : тематски зборник
/ [уредници Ивица Тодоровић... [и др.]]. - Крушевац :
Историјски архив
"Крушевац"; Својново : Удржење за културу и
уметност Логос, 2018
(Врњачка Бања : SaTCIP). -286 стр.: илустр.;
30 cm

Тираж 200. - Напомене и библиографске
референце уз радове. - Библиографија
уз радове. - Summaries, Zusammenfassungen.

ISBN 978-86-80836-12-6 (ИАК)

а) Поморавље - Историја - Зборници б) Србија -
Културна историја -Зборници
COBISS.SR-ID 267492108